

MARQ WIJNGAARDEN
FLIP SCHÜLLER
PROF. LIESBETH ZEGVELD
MARIEKE VAN EIK
WIL EIKELBOOM
DR. CHANNA SAMKALDEN
TAMARA BURUMA
MICHIEL PESTMAN
PROF. GÖRAN SLUITER
BRECHTJE VOSSENBERG
DR. HANA VAN OOIJEN
JO-ANNE NIJLAND
LISA-MARIE KOMP
BARBARA VAN STRAATEN
TOM DE BOER
FREDERIEKE DÖLLE
ELLES TEN VERGERT

ADVISEURS
PROF. HANS ULRICH JESSURUN D'OLIVEIRA
PROF. TIES PRAKKEN
PROF. BRITTA BÖHLER

AANGETEKENDE POST

[REDACTED]
[REDACTED]
Ijdok 163
1013 MM Amsterdam

Tevens per e-mail: [REDACTED]

Amsterdam, 22 oktober 2018
Onze ref. D20180891/BVS/bvs

Direct tel.nr.: [REDACTED]
Direct faxnr.: [REDACTED]

Betreft: Avaaz | Aangifte Khrapunov-fraude

Geachte [REDACTED]

Hierbij doe ik namens cliënt, een burgerbeweging die gaat onder de naam Avaaz¹, aangifte van in Nederland gepleegde strafbare feiten.

Deze aangifte is gericht tegen een aantal rechts- en natuurlijke personen, die zich in Nederland vermoedelijk schuldig hebben gemaakt aan het witwassen van grote hoeveelheden in Kazachstan verduisterde gelden. Deze aangifte richt zich in het bijzonder, maar uitdrukkelijk niet uitsluitend, op Bayrock B.V., KazBay B.V., beide in Nederland gevestigde rechtspersonen, Helvetic Capital S.A., een in Zwitserland geregistreerde rechtspersoon, als ook de eigenaren, bestuurders en uiteindelijk belanghebbenden van deze rechtspersonen, waaronder onder meer Bayrock Group LLC, Tefvik Arif en Leila Khrapunova. De Bayrock Group LLC is een in de Verenigde Staten geregistreerde rechtspersoon.

Avaaz vermoedt dat bovengenoemde rechts- en natuurlijke personen zich al dan niet in georganiseerd verband schuldig hebben gemaakt aan de strafbare feiten die hieronder nader zullen worden uitgewerkt. Naar de mening van Avaaz zouden van dit georganiseerd verband ook deel hebben uitgemaakt rechts- en natuurlijke personen die het witwassen gefaciliteerd hebben, waaronder onder meer Bracewell & Giuliani LLP, een vanuit de Verenigde Staten opererend advocatenkantoor en ATC Corporate Services (Netherlands) B.V.

¹ Avaaz is gevestigd in de Verenigde Staten, maar voor deze zaak kiest Avaaz domicilie op mijn kantoor; zie verder.

Er zijn aanwijzingen dat bovengenoemde personen in Nederland, al dan niet in georganiseerd crimineel verband, tenminste 1.480.000 dollar hebben witgewassen via genoemde KazBay B.V., een Nederlandse schakel in een internationaal witwasnetwerk. Dit geld was afkomstig uit in Kazachstan gepleegde misdrijven. Bij deze fraude zou mogelijk een bedrag van wel 6 miljard dollar zijn gemoeid. Doel van de onder meer in Nederland gepleegde handelingen was waarschijnlijk het verhullen van de criminele aard of herkomst van de opbrengst van die misdrijven. Zoals in het navolgende nader beschreven, stuit het onderzoek in deze zaak op een groot aantal witwasindicatoren, zoals het verhullen van de uiteindelijk belanghebbenden, een veelheid aan jurisdicties en een groot aantal betrokken lege vennootschappen, betrokkenheid van politiek prominent personen (zoals de hiervoor genoemde Leila Khrapunov) en betrokkenheid van voormalig criminelen. In diverse andere landen is al een strafrechtelijk onderzoek gestart naar aanleiding van deze zaak.

Gezien het grote maatschappelijke belang van een effectieve en adequate opsporing en vervolging van witwasmisdrijven, verzoekt cliënt u ook een strafrechtelijk onderzoek te openen in Nederland. Cliënt is van mening dat juist deze zaak als voorbeeld kan dienen voor de faciliterende rol die Nederland vervult in het internationale witwasnetwerk. Ik leg hierna verder uit waarom.

1. AVAAZ

Avaaz is een in 2007 opgerichte internationale burgerbeweging, met meer dan 48 miljoen leden in 194 landen.² In Nederland telt Avaaz ongeveer 290.000 leden. De beweging voert wereldwijd campagnes over belangrijke onderwerpen van algemeen belang. De leden van de beweging bepalen zelf de onderwerpen waarvoor zij campagne willen voeren, en worden daarbij geholpen door een team van ruim honderd medewerkers, dat opereert in 16 talen en verspreid is over 23 landen.

Het doel van Avaaz is de stem van burgers overal ter wereld te laten doorklinken in wereldwijde besluitvorming, in de hoop daarmee de kloof te overbruggen tussen de wereld die er is en de wereld die mensen overal wensen. De campagnes van Avaaz komen niet voort uit een bepaalde ideologie, noch richten deze zich op specifieke onderwerpen of regio's. Avaaz organiseert bijeenkomsten om campagnes in de media om informatie over onderwerpen te verspreiden, doet aan fondsenwerving, helpt leden met het leggen van contact in de politiek, oefent ook rechtstreeks politiek druk uit op besluitvormers, en voert zonedig juridische procedures om haar doelen te bereiken. Deze doelen kunnen variëren van het milieu tot mensenrechten, en van het bestrijden van misinformatie tot het aan de kaak stellen van corruptie.

De strijd tegen corruptie is één van de kerndoelen van de leden van Avaaz. Zo hebben leden van Avaaz in Brazilië campagne gevoerd voor de zogenoemde wet van 'Fitcha Limpá', de wet van het schone strafblad, die het voor politici met een veroordeling voor fraude onmogelijk zou hebben gemaakt om mee te dingen naar een publieke functie. En met Gordon Brown, voormalig premier van het Verenigd Koninkrijk, streeft Avaaz naar de wereldwijde afschaffing van het belastingparadijs, onder meer bij de leden van de Groep van 20. De campagnes tegen corruptie en witwassen behoren tot de meest succesvolle speerpunten van Avaaz.

Het is in het licht van deze context dat deze aangifte moet worden gelezen, waarbij Avaaz wil benadrukken dat witwassen, zoals u weet, geen misdrijf is zonder slachtoffers. Dat geldt ook voor de feiten waarop deze aangifte ziet.

² <https://avaaz.org/page/nl/about/>.

2. TOTSTANDKOMING AANGIFTE

Deze aangifte is tot stand gekomen aan de hand van een breed scala aan bronnen. Verschillende journalistieke onderzoeksgroepen hebben jarenlang onderzoek gedaan naar de criminele organisatie en het wereldwijde witwasnetwerk. Daarnaast bouwt deze aangifte voort op informatie uit rechtbankstukken uit verschillende jurisdicties. Bij de totstandkoming van deze aangifte is geen gebruik gemaakt van anonieme bronnen, maar is wel met journalisten gesproken die in sommige gevallen bij hun onderzoek van dergelijke bronnen gebruik hebben moeten maken.

In 2017 heeft het televisieprogramma Zembla twee documentaires geproduceerd die nauw verband houden met de in deze aangifte beschreven strafbare feiten. De aangifte is ook deels op het werk van Zembla gebaseerd.³

Deze aangifte beslaat maar een deel van een veel groter witwasnetwerk. Avaaz doet nog steeds onderzoek naar dit netwerk, in nauwe samenwerking met de genoemde media en onderzoeksgroepen. Op termijn zou dit onderzoek kunnen leiden tot een aanvulling van deze aangifte, omdat het gegronde vermoeden bestaat dat nog meer uit Kazachstan afkomstige gelden in Nederland zijn witgewassen.

3. ACHTERGROND

Deze aangifte ziet op een complex mondiaal netwerk van illegale geldstromen die verband houden met wat wordt gezien als één van de grootste fraudes ooit. In het navolgende wordt nader uiteengezet hoe een deel van deze geldstromen uiteindelijk in Nederland terecht is gekomen en hoe Nederlandse dienstverleners daarbij hebben geholpen om de witwashandelingen te verhullen.

In een notendop begon het witwasnetwerk in Kazachstan, waarbij in grootschalige fraudes tot wel 10 miljard dollar zou zijn verduisterd. Dit geld is vervolgens door twee Kazachse oligarchen families via een wereldwijd netwerk van lege vennootschappen rondgepompt. Een deel van die vennootschappen bevond zich in Nederland. Vervolgens werd het geld geïnvesteerd in vastgoedprojecten in de Verenigde Staten en Europa om vervolgens als 'winst' weer uitgekeerd te worden via – opnieuw – een netwerk van lege vennootschappen.⁴ Opnieuw met gebruikmaking van Nederlandse vennootschappen. Zoals in het navolgende verder uiteen zal worden gezet, speelden tenminste twee Nederlandse vennootschappen – Kazbay B.V. en Bayrock B.V. – hierbij een centrale rol.

De fraude heeft inmiddels geleid tot rechtszaken in Kazachstan⁵, London ("**High Court Case**", **Bijlage 1a, 1b en 1c**), Parijs⁶, Los Angeles ("**California Complaint**", **Bijlage 2**) en New York ("**SDNY Case**", **Bijlage**

³ Zie website Zembla: 'The Dubious Friends of Donald Trump: The Russians', Dossier 1 KazBay B.V. en Dossier 3: The Billion Dollar Fraud: <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/the-dubious-friends-of-donald-trump-the-russians>; <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/the-controversial-friends-of-donald-trump-part-iii-the-billion-dollar-fraud>; en ook: <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/trump-business-partner-accused-of-involvement-in-dutch-based-money-laundering-scheme> (hierna "**Zembla Documentaires**"). Eén van de betrokkenen in de fraude, Ilyas Khrapunov, heeft overigens – tevergeefs – geprobeerd om de Zembla-uitzending te laten verbieden: ECLI:NL:RBMNE:2017:5135.

⁴ Zie o.a. de hiervoor genoemde Zembla Documentaires. Zie bijvoorbeeld ook: *The Diplomat* 18 juli 2018, 'The Case of the Khrapunovs', <https://thediplomat.com/2018/07/the-case-of-the-khrapunovs/>; of Financial Times 19 oktober 2016, 'Dirty Money: Trump and the Kazakh connection', <https://www.ft.com/content/33285dfa-9231-11e6-8df8-d3778b55a923>.

⁵ <https://www.rferl.org/a/former-almaty-mayor-wife-convicted-and-sentenced-in-absentia/29531776.html>.

⁶ <https://apnews.com/7aac8255fda84d09990a6e3bae7b1825>.

3a en 3b). Een deel van deze zaken loopt nog altijd. Met deze aangifte hoopt cliënt de opsporing ook tot Nederland uit te breiden.

4. DE CRIMINELE HERKOMST VAN DE GELDEN: FRAUDE IN KAZACHSTAN

Deze aangifte houdt verband met twee grote fraudezaken die ongeveer tien jaar geleden in Kazachstan hebben gespeeld.

In 2009 ontdekte accountantskantoor Price WaterHouse Coopers tijdens een controle van BTA Bank (de grootste bank van Kazachstan) een gat van tien miljard dollar en daarmee de grootste fraude in de geschiedenis van het land. Rond dezelfde tijd kwam in Almaty, de grootste stad van Kazachstan, een andere fraude aan het licht, waarbij ongeveer 300 miljoen dollar zou zijn verdwenen. De verdenkingen met betrekking tot deze fraudes wezen al snel in de richting van twee prominente inwoners van Kazachstan: Viktor Khrapunov en Mukhtar Ablyazov. Beide fraudes zijn mogelijk onafhankelijk van elkaar tot stand gekomen. Maar er bestaan sterke aanwijzingen dat de opbrengsten uit die misdrijven zijn vermengd via een complex witwasnetwerk, met veel wederzijdse overlap in vennootschappen en betrokken natuurlijke personen. Khrapunov en Ablyazov lijken bij het witwassen van hun crimineel vermogen intensief te hebben samengewerkt.⁷

Ablyazov en Khrapunov hadden niet alleen aanzienlijke zakelijke contacten, maar ook een hechte privéband: de zoon van Khrapunov, Ilyas Khrapunov, is getrouwd met de dochter van Ablyazov.⁸

Viktor Khrapunov

Khrapunov was van 1997 tot 2004 burgemeester van Almaty. Het sterke vermoeden is dat hij gedurende zijn termijn als burgemeester, samen met zijn vrouw Leila Khrapunov en zijn zoon Ilyas Khrapunov, genoemde 300 miljoen dollar heeft verduisterd, geld dat dus niet aan Khrapunov maar aan de stad toebehoorde. Khrapunov zou daarbij op ingenieuze wijze gebruik hebben gemaakt van de privatiseringsgolf in het land om voormalig publieke werken en bedrijven in handen te krijgen. Veel van deze bedrijven kwamen zo in het bezit van Khrapunov zelf, of die van zijn vrouw. Na verkrijging werden de bedrijven verkocht op de private markt voor een veelvoud van de prijs waarvoor hij of zijn vrouw ze hadden verkregen.⁹ De schatting is dat Khrapunov en zijn familieleden op deze wijze zeker tachtig onroerende goederen in Kazachstan hebben weten te bemachtigen, met de hulp van evenzoveel lege rechtspersonen.

In 2007 vluchtte Khrapunov met zijn familie naar Zwitserland, met in zijn kielzog een groot aantal rechtszaken.

Zo probeert Almaty via de rechter een deel van de verduisterde gelden terug te krijgen, onder meer door een procedure in de Verenigde Staten.¹⁰ In oktober van dit jaar werden Khrapunov en zijn vrouw

⁷ Zie bijvoorbeeld de Zembla Documentaires (voetnoot 3) of *The Diplomat* 18 juli 2018, 'The Case of the Khrapunovs', <https://thedi diplomat.com/2018/07/the-case-of-the-khrapunovs/>.

⁸ Zie bijvoorbeeld 'Declaration of Nicolas Bourg in City of Almaty and BTA Bank v Mukhtar Ablyazov, Viktor Khrapunov, Ilyas Khrapunov en Triadou SPV S.A.', District Court of Southern District of New York, 15 Civ. 5345 (AJN) (SN), beschikbaar via: <https://www.scribd.com/document/354277312/Bourg-Declaration-5-2-16-Almaty-Case>.

⁹ Bijlage 2, California Complaint, par. 25-26. Zie ook *The Diplomat* 18 juli 2018, 'The Case of the Khrapunovs', <https://thedi diplomat.com/2018/07/the-case-of-the-khrapunovs/>.

¹⁰ Bijlage 2, California Complaint.

door een rechtbank in Kazachstan bij verstek veroordeeld voor corruptie.¹¹ De Zwitserse autoriteiten hebben op verzoek van Kazachstan beslag laten leggen op eigendommen van de Khrapunovs in Zwitserland en zijn parallel begonnen met een zelfstandig strafrechtelijk onderzoek.¹²

Mukhtar Ablyazov

Ablyazov was tussen 2005 en 2009 president van de in Almaty gevestigde BTA Bank. In die periode zou hij astronomische bedragen hebben verduisterd. De schattingen gaan uit van tenminste zes miljard dollar. Deze verduistering ging via een systeem van leningen aan lege vennootschappen, waarvan Ablyazov de uiteindelijk belanghebbende bleek. De leningen werden vervolgens nooit terugbetaald.¹³

In 2012 bracht een Britse High Court een wereldwijd bevoegingsbevel uit tegen Ablyazov in verband met deze fraude, voor in totaal 4,9 miljard dollar. Dit is één van de procedure die nog loopt.¹⁴ In een daaraan gerelateerde procedure besliste de High Court onlangs nog dat Ablyazov en Ilyas Khrapunov hadden samengespannen om te voorkomen dat tegoeden daadwerkelijk zouden worden bevroren (**Bijlage 4**).¹⁵

5. HET WITWASNETWERK: KAZBAY B.V.

Ablyazov en Khrapunov hebben de beide verduisteringen of de opbrengsten daaruit gezamenlijk witgewassen via een wereldwijd witwasnetwerk. De verschillende lege vennootschappen, witwasinvesteringen en geldstromen zouden daarbij door elkaar heen lopen en continue worden uitgewisseld.¹⁶

Een essentieel onderdeel van het witwasproces was de keuze van de uiteindelijke bestemming van de gelden, waarbij de opbrengsten van de verduistering konden worden geïnvesteerd om zo ogenschijnlijk legale inkomsten te genereren. Aanvankelijk investeerden Ablyazov en Khrapunov een groot deel van het verduisterde geld in Zwitserland, maar toen de Zwitserse autoriteiten rond 2010 dreigden een strafrechtelijk onderzoek te openen, verplaatsten de twee hun investeringen naar elders, met name de Verenigde Staten. Deze stap was waarschijnlijk ingegeven door de overweging dat Kazachstan toen geen uitleverings- of rechtshulpverdrag met de Verenigde Staten had.¹⁷

¹¹ Beide verdachten zijn inmiddels in Kazachstan in absentia veroordeeld voor deze fraudes, Ablyazov in juni 2017 tot 20 en Khrapunov op 8 oktober 2018 tot 17 jaar gevangenisstraf; <https://www.rferl.org/a/former-almaty-mayor-wife-convicted-and-sentenced-in-absentia/29531776.html>.

¹² <https://astanatimes.com/2018/03/switzerland-conducts-investigation-against-former-almaty-mayor-and-family/>.

¹³ Bijlage 2, California Complaint, par. 30.

¹⁴ Bijlage 1a, *JCS BTA Bank v Mukhtar Ablyazov and Ilyas Khrapunov*, High Court of Justice, Queen's Bench Division, Commercial Court, Amended Particulars of Claim 25 september 2017. Zie b.v. ook *JSC BTA Bank v Ablyazov* [2015] UKSC 64, par 2, via <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2013-0203-judgment.pdf>. BTA Bank heeft een lijst met vennootschappen gepubliceerd waarin Ablyazov (direct of indirect) een belang had. Het gaat om meer dan 800 vennootschappen. De lijst is terug te vinden via: <http://bta.kz/files/AssetslistnewBTAsite.pdf>.

¹⁵ *JSC BTA Bank (Respondent) v Khrapunov (Appellant)*, UK Supreme Court 21 maart 2018, [2018] UKSC 19, Judgment.

¹⁶ Bijlage 4, *JSC BTA Bank (Respondent) v Khrapunov (Appellant)*, UK Supreme Court 21 maart 2018, [2018] UKSC 19, Judgment, par. 4.

¹⁷ Bijlage 2, California Complaint, par. 3.

Abyazov en Khrapunov investeerden grote bedragen in vastgoed, waaronder verschillende projecten in de Verenigde Staten.¹⁸

Nederland speelde een cruciale rol in dit netwerk. Niet als eindbestemming, zoals in de Verenigde Staten, maar als tussenstation. Via Nederlandse vennootschappen werd de herkomst van het in Kazachstan verduisterde geld verhuld, zodat het vervolgens 'wit' elders in de wereld kon worden geïnvesteerd of naar Kazachstan 'teruggesluisd'.¹⁹

Eén van deze Nederlandse tussenstations was KazBay B.V. (**Bijlage 5**).²⁰ Kazbay B.V. was de dochter uit een relatie tussen twee andere rechtspersonen: de Nederlandse besloten vennootschap Bayrock B.V. (**Bijlage 6**)²¹ en het Zwitserse bedrijf Helvetic Capital S.A.²² Deze Nederlandse rechtspersoon figureert ook prominent in een van de Zembla Documentaires.²³ Het diagram in **Bijlage 7** geeft een overzicht van de Nederlandse tak van het witwasnetwerk en de daaraan gerelateerde Abyazov/Khrapunov vennootschappen.

Het Nederlandse Bayrock B.V. is een onderdeel van de in de Verenigde Staten gevestigde Bayrock Group LLC.²⁴ Bayrock Group LLC wordt in de media veelvuldig in verband gebracht met de Khrapunovs, die geld in het bedrijf zouden hebben geïnvesteerd.²⁵ Tevens heeft een voormalig bestuurder van Bayrock Group LLC (Jodi Kriss) in een rechtszaak in de Verenigde Staten het bedrijf beschuldigd van fraude en deelname aan een criminele organisatie (**Bijlage 9**).²⁶ Volgens Kriss zijn de uiteindelijk belanghebbenden achter Bayrock Group LLC – en daarmee achter de door Bayrock Group gecontroleerde vennootschappen waaronder Bayrock B.V., - zakenpartners Tefvik Arif²⁷, Felix Sater en Julius Schwartz.²⁸

¹⁸ Bijlage 2, California Complaint, par. 4; en Bijlage 3b, SDNY Case, p. 22 e.v. (“*The Abluazov-Khrapunov Group Conspires to Transfer and Hide Illicit Funds in the United States*”).

¹⁹ Zie o.a. Zembla Documentaires.

²⁰ KvK uittreksel, oprichtingsakte en handelshistorie.

²¹ KvK uittreksel; het Nederlandse Bayrock B.V. is een onderdeel van de in de Verenigde Staten gevestigde Bayrock Group LLC.

²² Bijlage 5, Oprichtingsakte KazBay B.V.

²³ Zie: <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/de-omstreden-vrienden-van-donald-trump-de-russen>.

²⁴ Bayrock Group LLC is een Amerikaans vastgoedbedrijf dat investeert in luxueuze projecten over de hele wereld. Zie b.v. <https://assets.documentcloud.org/documents/3117892/Bayrock-Presentation.pdf>. Zie voor een overzichtsdiagram van een deel van de Bayrock Group, **Bijlage 8**.

²⁵ Zie b.v. OCCRP, ‘Steppe to Soho: How Millions Linked to Kazakhstan Mega-Fraud Case Ended up in Trump Property’, beschikbaar via: <https://www.occrp.org/en/investigations/8248-steppe-to-soho-how-millions-linked-to-kazakhstan-mega-fraud-case-ended-up-in-trump-property>. Tom Burgis in Financial Times, 19 oktober 2016, “Dirty money: Trump and the Kazakh connection FT probe finds evidence a Trump venture has links to alleged laundering network”, <https://www.ft.com/content/33285dfa-9231-11e6-8df8-d3778b55a923>. Khrapunov en Bayrock Group LLC zouden onder meer samen hebben geïnvesteerd in een luxe appartementenproject met uitzicht op het meer van Genève, waartoe in 2008 de Zwitserse vennootschap Swiss Capital IB SA zou zijn opgericht.

²⁶ Bijlage 9, Verified Complaint Jody Kriss and Michael Ejean, United States District Court Southern District of NY, Case 1:10-cv-03959-LGS-FM, beschikbaar via : <https://zembla.bnnvara.nl/data/files/3081555708.pdf>.

²⁷ Zie o.a. Bijlage 10. Voor meer achtergrond over Arif, zie onder andere: *Bloomberg* 21 juni 2017, ‘Trump, Russia and a Shady Business Partnership’, Timothy L. O’Brien, <https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-06-21/trump-russia-and-those-shadowy-sater-deals-at-bayrock>.

²⁸ Bijlage 9, Verified Complaint Jody Kriss and Michael Ejean, United States District Court Southern District of NY, Case 1:10-cv-03959-LGS-FM, par. 3.

De uiteindelijk belanghebbende van Helvetic Capital S.A. was Leila Khrapunov, de vrouw van Khrapunov, een feit dat niet blijkt uit de officiële stukken maar aan het licht is gekomen door spitwerk van betrokken journalisten (**Bijlage 10**).²⁹

Het Nederlandse kantoor ATC Corporate Services (Netherlands) B.V. heeft bij de oprichting twee directeuren voor KazBay B.V. geleverd: Hendrik Justus Wirix en Ronald Arendsen.³⁰ Bij de oprichting was verder betrokken het Amerikaans advocatenkantoor Bracewell & Giuliani LLP, dat bij oprichting van KazBay B.V. voor Helvetic Capital S.A. optrad.³¹

Bayrock B.V. en Helvetic Capital S.A. sloten begin september 2007 een overeenkomst. In deze zogenoemde 'Capital Contribution Agreement' spraken zij af samen bijna 1,5 miljoen dollar te investeren in KazBay B.V. (**Bijlage 11**). Kort daarop, op 24 september 2007, maakte Bayrock Group Inc. de helft van het bedrag (740.000 dollar) over naar Bayrock B.V., dat het vervolgens op 25 september 2007 doorstortte naar KazBay B.V. (**Bijlage 12**). Uit de bankafschriften blijkt dat de vennootschappen hierbij gebruik hebben gemaakt van de Nederlandse tak van Deutsche Bank.³² Ook Helvetic Capital S.A. maakte het geld over naar KazBay B.V. (**Bijlage 13**).³³

Wat verder nog opvalt aan de Nederlandse KazBay transactie is de timing. Gedurende dezelfde periode als de oprichting van KazBay B.V., regelde Mukhtar Ablyazov, als president van BTA Bank, namelijk een leningentransactie waarbij BTA Bank voor 6,8 miljard dollar aan leningen aanging met de Nederlandse dochteronderneming TuranAlem Finance B.V. (**Bijlage 14a, 14b** en **14c**).³⁴ Op hetzelfde moment werden door BTA Bank en TuranAlem Finance B.V. bonds uitgegeven. Ook de achtergrond en timing van deze transactie is onduidelijk.³⁵ Gezien de grote overlap in vennootschappen en betrokken personen in de Ablyazov en Khrapunov fraude, en gezien de timing van beide transacties, rijst de gerechtvaardigde vraag of de beide transacties met elkaar te maken hebben gehad.

²⁹ Bijlage 10, mail over uiteindelijk belanghebbende Helvetic Capital S.A. en Bayrock Group LLC. Afkomstig van Zembla Documentaires (<https://zembla.bnnvara.nl/data/files/2033471528.pdf>). Zie ook: <http://www.moneyhouse.ch/en/p/leila-khrapunova>; zie voor overige registraties: <https://www.easymonitoring.ch/handelsregister/devol-sa-952481>.

³⁰ Zie bijlage 5, Bedrijfsprofiel KazBay B.V.

³¹ Bijlage 10, mail over uiteindelijk belanghebbende Helvetic Capital S.A.

³² Dit is opvallend omdat Deutsche Bank eerder beboet is voor het meewerken aan witwassen door Russische oligarchen: <https://www.volkskrant.nl/economie/deutsche-bank-weer-beboet-nu-om-witwassen~b3269b95/>; en <https://www.rtlnieuws.nl/algemeen/economie/artikel/1143226/deutsche-bank-onderzoekt-witwassen-rusland>; nog altijd lijkt Deutsche Bank de zaken niet op orde te hebben: <https://www.nu.nl/geldzaken/5477912/deutsche-bank-moet-van-toezichthouder-meer-doen-witwassen.html>.

³³ Zie Bijlage 13, due diligence onderzoek inzake KazBay B.V. door FL Group.

³⁴ Jaarverslag TuranAlem Finance B.V. 2007. Uit rechtbankstukken blijkt dat BTA Bank tenminste twee Nederlandse dochterondernemingen had, waarin het een belang had van tenminste 50%: TuranAlem Finance B.V. en Temir Capital B.V. (beiden geregistreerd op Schouwburgplein 30-34, 3012 CL, Postbus 21153, 3001 AD in Rotterdam). Zie b.v. 'Verified petition for recognition of foreign main proceeding and request for related relief', United States Bankruptcy Court Southern District of New York, voetnoot 1, beschikbaar via: <http://southbaylawfirm.com/wp-content/uploads/2010/02/jsc-bta-bank.pdf>; en een overzicht van de investeringen van BTA Bank per 1 juni 2018, via: <http://bta.kz/en/investor/fininfo/aquisition/>. Voor het ophalen van kapitaal door Temir Capital B.V. zie https://www.moodys.com/research/Moodys-assigns-B1-rating-to-Temir-Capital-BV-senior-notes--PR_122320.

³⁵ Bovendien zijn de rentebetalingen op deze bonds al snel gestaakt, met een herstructurering tot gevolg, <http://old.kase.kz/en/bonds/show/BTASe6> en <http://cbonds.com/organisations/emitent/527>.

6. ONOPGEHELDERDE BESTEMMING VAN DE GELDEN: MIJNBOWACTIVITEITEN IN KAZACHSTAN?

Wat er met het gestorte geld is gebeurd is niet duidelijk. Volgens KazBay zou geld zijn geïnvesteerd in mijnbouwactiviteiten in Kazachstan, maar bewijs hiervoor ontbreekt en konden betrokkenen bij BayRock niet leveren, ook niet op herhaald verzoek van één van de investeerders in de groep.³⁶

Het vermoeden dat KazBay B.V. is opgericht om geld te kunnen witwassen wordt versterkt door het feit dat betrokkenen het kennelijk noodzakelijk achten om te verbergen wie de uiteindelijk belanghebbenden achter de betrokken vennootschappen zijn. Zo worden in jaarverslagen en uittreksels alleen de namen van bestuurders van trustkantoren genoemd. En geen namen van aandeelhouders, of personen die daadwerkelijk voor de vennootschappen werken, of een overzicht van reële economische activiteiten.³⁷

Dat de vrouw van Viktor Khrapunov, Leila Khrapunov, de uiteindelijke belanghebbende was van één van de twee 'ouders' van KazBay B.V. blijkt ook niet uit de officiële stukken, zoals boven al opgemerkt, maar volgt uit aan het licht gekomen e-mailcorrespondentie tussen betrokkenen. Ook de naam van prominente belanghebbenden in de Bayrock Group LLC lijkt systematisch uit de stukken te worden weggehouden.³⁸

7. STRAFBARE FEITEN: WITWASSEN

De witwasverdenking is naar de mening van Avaaz tweeledig en raakt beide hiervoor genoemde ouders van KazBay B.V.

Ten eerste geldt een ernstige verdenking ten aanzien van de participatie door Helvetic Capital S.A. in KazBay B.V. omdat er goede redenen zijn om te vermoeden dat Leila Khrapunov de *uiteindelijk belanghebbende* van de Zwitserse rechtspersoon was. Daarbij moet worden aangetekend dat deze Leila Khrapunov in het verleden veelvuldig met de door haar man gepleegde fraude in verband is gebracht, met name door haar rol van directeur in talloze lege vennootschappen, die door haar man zouden zijn gebruikt bij de frauduleuze privatiseringen in Almaty.

Uit documenten die zijn overlegd in de rechtszaak die door de stad Almaty in de Verenigde Staten is aangespannen, kan worden opgemaakt dat Leila betrokken was bij het opzetten en besturen van rechtspersonen die net als KazBay B.V. vooral lijken te zijn gebruikt als witwasvehikel.³⁹ Uit

³⁶ Bijlage 13: Als een zakenpartner van Bayrock, FL Group, om bewijs van deze investeringen in Kazachstan vraagt, blijkt Bayrock de investering niet te kunnen verantwoorden. Zembla heeft ter voorbereiding op hun uitzending de Bayrock Group om een reactie gevraagd. Bayrock heeft hierop laten weten dat de investering niet succesvol was en dat de structuur weer is ontbonden.

³⁷ Uit de handelsregisterhistorie van Bayrock B.V. blijkt dat gedurende enige periode medewerkers van een Nederlands trustkantoor als bestuurder optraden: Hendrikus Justus Wirix en Ronald Arendsen. Dit waren medewerkers van het trustkantoor ATC Trust B.V.; Bijlage 6, Handelsregisterhistorie.

³⁸ Bijlage 9, Verified Complaint Jody Kriss and Michael Ejean, United States District Court Southern District of NY, Case 1:10-cv-03959-LGS-FM, par. 493. Uit de KvK-stukken van Bijlage 7 blijkt dat Julius Schwartz ook bij het Nederlandse Bayrock B.V. wordt genoemd, terwijl namen als Felix Sater of Tefvik Arif niet worden genoemd (terwijl zij net als Julius Schwartz wel bestuurders van de Bayrock Group zijn).

³⁹ Bijlage 2, California Complaint, par. 25, 29, 31 e.v.

strafrechtelijk onderzoek in andere jurisdicties kan worden opgemaakt dat Leila Khrapunov persoonlijk betrokken was bij de grootschalige fraude van haar man.⁴⁰

Dit alles levert de redelijke verdenking op dat Helvetic Capital S.A. behoorde tot één van de lege vennootschappen waarmee de familie Khrapunov de opbrengst van de Kazachse fraude probeerde te verhullen. De investering van 740.000 dollar in KazBay B.V. door Helvetic Capital S.A. is daarmee afkomstig uit misdrijf, hetgeen deze overboeking een witwashandeling maakt.

Daarnaast geldt de witwasverdenking evenzeer ten aanzien van de andere 'ouder' van KazBay B.V.: Bayrock B.V.

De Bayrock Group LLC heeft een dubieuze reputatie, zoals boven al opgemerkt, en er zijn aanwijzingen dat het bedrijf betrokken is bij verdachte zakentransacties.⁴¹ Het investeert in vastgoed, maar lijkt daarbij veelvuldig, en soms ook opzichtig gebruik te maken van een ingewikkelde vennootschapsstructuur die gericht lijkt op belastingontduiking. Bovendien verhult Bayrock Group LLC de identiteit van betrokkenen of belanghebbenden, waarvan er tenminste één een strafblad heeft.⁴² Het mag geen verbazing wekken dat het bedrijf met grootschalige fraude in verband wordt gebracht.⁴³

Maar ook los van bovenstaande, heeft het Nederlandse Bayrock B.V. een strafrechtelijk probleem in deze zaak.

Er bestaan tenminste twee overeenkomsten waaruit kan worden opgemaakt dat Bayrock B.V. een zakenrelatie is aangegaan met Helvetic Capital S.A.⁴⁴ Uit e-mails blijkt dat Ronald Arendsen, één van de bestuurders van Bayrock B.V., door een advocaat van Bracewell & Giuliani LLP is geïnformeerd dat Leila Khrapunov de uiteindelijk belanghebbende van Helvetic Capital S.A. was.⁴⁵ Desondanks besluit Bayrock B.V. met Helvetic Capital S.A. in zee te gaan en gezamenlijk KazBay B.V. op te richten. Hiermee heeft Bayrock B.V. actief meegewerkt aan de oprichting van een structuur waarmee de opbrengsten uit de Khrapunov fraude vermoedelijke werden witgewassen. Dat maakt Bayrock B.V. een potentiële medepleger van het witwassen.

8. KAZBAY B.V.: WITWASKENMERKEN

Het is voor een veroordeling voor witwassen niet nodig het gronddelict te bewijzen. In de tenlastelegging hoeft niet opgenomen te worden door wie, wanneer en waar het gronddelict is gepleegd. Er hoeft alleen vastgesteld te worden dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is. In de

⁴⁰ De Zwitserse justitie heeft in november 2012 beslag gelegd op de tegoeden en bezittingen van de familie Khrapunov, waaronder tegoeden bij de Zwitserse banken Sarasin&Co. Ltd., Credit Suisse en Schroeder&Co; zie Bijlage 2, California Complaint, par. 38.

⁴¹ *Financial Times* 19 oktober 2016, 'Dirty Money: Trump and the Kazakh connection', <https://www.ft.com/content/33285dfa-9231-11e6-8df8-d3778b55a923>; *Bloomberg* 21 juni 2017, 'Trump, Russia and a Shady Business Partnership', Timothy L. O'Brien, <https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-06-21/trump-russia-and-those-shadowy-sater-deals-at-bayrock>.

⁴² Het gaat om Bayrock bestuurder Felix Sater: <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/nederlandse-brievenbusfirmas-spelen-sleutelrol-in-transacties-miljardenfraudeur>; en <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/de-onderste-steen-boven-zembla-werkt-in-dossier-trump-samen-met-buitenlandse-media>.

⁴³ Bijlage 9, Verified Complaint Jody Kriss and Michael Ejean, United States District Court Southern District of NY, Case 1:10-cv-03959-LGS-FM.

⁴⁴ Bijlage 12, Capital Contribution Agreement en een Fee Sharing Agreement, **Bijlage 15**. Zie ook **Bijlage 16**, e-mailcorrespondentie tussen Marc Gillieron (bestuurder van Helvetic) en Bracewell&Giuliani LLP.

⁴⁵ Bijlage 10, E-mail van Bracewell & Giuliani LLP aan Ron Anderson.

jurisprudentie is zelfs aangenomen dat het voldoende is als niet duidelijk is welk misdrijf er gepleegd is, maar er vastgesteld kan worden dat het 'niet anders kan zijn dan dat' het voorwerp uit een misdrijf afkomstig is. Bij zo'n witwasvermoeden mag van de verdachte worden verlangd dat hij een verklaring geeft over de herkomst van het geld. De feiten en/of omstandigheden "schreeuwen om een verklaring", zoals ook in deze zaak het geval is.⁴⁶ De verklaring over de herkomst van het voorwerp moet concreet, min of meer verifieerbaar en op voorhand niet hoogst onwaarschijnlijk zijn.⁴⁷

Er zijn duidelijke indicaties dat KazBay B.V. fungeerde als lege vennootschap die alleen maar is opgericht met het doel het witwasproces te ondersteunen en de daadwerkelijke herkomst van Kazachse fraudes te verhullen. Er zijn verschillende indicatoren die "schreeuwen" om uitleg en de noodzaak tot verder onderzoek blootleggen. Om samen te vatten:

- KazBay B.V. werd opgericht door middel van twee grote investeringen binnen korte tijd, waar vervolgens niets mee lijkt te zijn gedaan;
- Door betrokkenen werd verhuld wie de uiteindelijke begunstigen achter de vennootschappen waren;
- De bestuurders Wirix en Arendsen zijn in dienst van trustkantoren;
- Betrokken vennootschappen (waaronder Bayrock B.V. en Helvetic S.A.) weigerden of waren niet in staat derden inzicht te verschaffen in de bestemming van in KazBay B.V. geïnvesteerde gelden;
- Bij de transacties waren Politiek Prominente Personen betrokken, zoals de vrouw van Khrapunov, welke betrokkenheid werd verhuld;
- Ook de betrokkenheid van personen met een strafblad bij de betrokken rechtspersonen werd bewust voor de buitenwereld verborgen gehouden⁴⁸;
- Een deel van de betrokken vennootschappen was gevestigd in landen die bekend staan als 'tax haven', zoals Zwitserland en de Britse Maagdeneilanden;
- Bij de betrokken vennootschappen lijkt geen sprake te zijn geweest van duidelijke economische activiteiten;
- Als er door betrokken vennootschappen investeringen werden verricht dan was dit in typische witwasbestemmingen, zoals vastgoed; en
- Bovendien hadden de vennootschappen die als witwasvehikel lijken te zijn gebruikt bijna zonder uitzondering een beperkte levensduur.

Uit de recente ING-zaak blijkt maar weer eens dat indien bovenstaande signalen systematisch voorkomen, terwijl rapportage uitblijft, er sprake kan zijn van een wijdverspreid witwasnetwerk en weggijkende facilitators.⁴⁹

9. STRAFBARE FEITEN: DE CRIMINELE ORGANISATIE

De hiervoor beschreven overlap tussen vennootschappen, bestuurders en aandeelhouders roept veel vragen op. De overeenkomsten die ten grondslag liggen aan KazBay B.V. tonen aan dat er sprake was van nauwe samenwerking tussen KazBay B.V., Bayrock B.V. en Helvetic Capital S.A. Deze samenwerking lijkt dusdanig goed gecoördineerd en gericht op een specifiek doel te zijn geweest, dat in strafrechtelijke termen gesproken moet worden van een criminele organisatie.

⁴⁶ EHRM 8 februari 1996 (Murray).

⁴⁷ Gerechtshof Den Haag, 12 maart 2008, LJN BC6500 en HR 13 juli 2010, NJ 2010, 456 en HR 19 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3687.

⁴⁸ Waaronder Felix Sater.

⁴⁹ Persbericht OM naar aanleiding van schikking met ING Bank N.V.: <https://www.om.nl/@103953/ing-betaalt-775/>.

Zoals in de inleiding al opgemerkt moeten tot dit georganiseerd verband ook worden gerekend die rechts- en natuurlijke personen die het witwassen gefaciliteerd hebben, waaronder onder meer Bracewell & Giuliani LLP, het Amerikaanse advocatenkantoor. Ook de rol van het Nederlandse trust kantoor ATC Corporate Services (Netherlands) B.V. roept vragen op. Het trustkantoor stond immers onder de verplichting om grondig onderzoek te doen naar de bedrijven waarvoor en namens wie zij optraden. Dat lijkt hier niet te zijn gebeurd. De vraag rijst dan ook waar deze lakse houding vandaan komt en hoe deze moet worden uitgelegd.

Deze organisatie heeft tot vermoedelijk oogmerk gehad het witwassen van de opbrengsten van de Kazachse fraudes. Voor wat betreft het Nederlandse gedeelte ging het dan met name om het verhullen van de herkomst van de gelden. De criminele organisatie bestaat in ieder geval uit de hierboven genoemde rechtspersonen, maar daarnaast kan Avaaz zich niet aan de indruk onttrekken dat er nog grotere verbanden hebben bestaan, van Kazachstan tot de Verenigde Staten, die op zichzelf weer criminele organisaties vormen waaraan KazBay B.V., Bayrock B.V. en Helvetic Capital S.A. op individuele basis hebben deelgenomen.

10. DE MOGELIJKE VERDACHTEN

De mogelijke verdachten in deze zaak zijn, zoals boven al opgemerkt, in ieder geval Bayrock B.V., KazBay B.V. en Helvetic Capital S.A, als ook de bestuurders en uiteindelijk belanghebbenden van deze rechtspersonen, waaronder onder meer Bayrock Group LLC, Tefvik Arif en Leila Khrapunova. De vennootschappen KazBay B.V. en Bayrock B.V. bestaan niet meer. De aangifte strekt zich daarom nadrukkelijk uit tot de uiteindelijk belanghebbenden achter deze vennootschappen.

De rol van Bracewell & Giuliani LLP verdient hier nog bijzondere aandacht. Hoewel het kantoor in de Verenigde Staten (New York) gevestigd is, lijkt het er op dat het kantoor de oprichting van Kazbay B.V. mogelijk heeft gemaakt en daarmee het witwassen van gelden uit Kazachstan in Nederland heeft gefaciliteerd.

De betrokkenheid van Bracewell & Giuliani lijkt in deze zaak overigens verder te gaan dan enkel de oprichting van KazBay B.V. Sinds 1997 is het kantoor actief in Kazachstan. Er zijn sinds lang contacten tussen Barcewell & Giuliani en Khrapunov en Ablyzov.

In dit kader is het van belang op te merken dat de regelgeving ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme sinds 1 juni 2003 ook voor advocaten geldt die in Nederland een dienst verlenen.⁵⁰ Dat betekent dat Bracewell & Giuliani LLP, als advocaat betrokken bij de oprichting van Nederlandse vennootschappen, de wettelijke plicht had om de cliënt te identificeren en in het kader van diens dienstverlening verrichte of voorgenomen ongebruikelijke transacties te melden. Op grond van de Wet economische delicten levert het niet-naleven van identificatie- en meldingsverplichtingen onder de Wwft overigens ook een economisch delict op.

11. MENS REA

Het kan niet anders dan dat de hiervoor genoemde mogelijke verdachten op de hoogte waren van de ware aard en achterliggende belangen van de in deze aangifte beschreven witwasconstructie.

⁵⁰ Sinds 1 juni 2003 zijn de Wet identificatie bij dienstverlening en de Wet Melding Ongebruikelijke Transacties van toepassing op de advocatuur. Op 1 augustus 2008 zijn deze wetten vervangen door de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Ook als niet van onvoorwaardelijk opzet tot witwassen kan worden gesproken, lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat betrokken natuurlijke en rechtspersonen bewust de aanmerkelijke kans hebben aanvaard, althans het redelijke vermoeden hadden moeten hebben dat KazBay B.V. niet meer was dan een constructie om crimineel geld wit te wassen. Voor natuurlijke personen geldt dat van hen mag worden verwacht dat zij behoorlijk onderzoek doen naar de bedrijven waarmee zij samenwerken en de overeenkomsten die zij hiertoe aangaan, zeker als het gaat om bedrijven met zoveel witwassenmerken of –indicatoren als KazBay B.V.

Voor strafbaarheid in de zin van art. 140 Sr is verder vanzelfsprekend niet noodzakelijk dat de betrokkenen enige vorm van opzet heeft gehad op de door de organisatie beoogde concrete misdrijven of van enig concreet misdrijf wetenschap heeft gehad.

Kortom, in deze zaak draait het erom dat alles er op wijst dat de hierboven genoemde mogelijke verdachten op enig moment wisten, of hadden moeten weten dat de organisatie waartoe zij behoorden tot oogmerk had of zich bezig hield met het plegen van witwassen.⁵¹ Het plegen van misdrijven hoeft overigens niet het einddoel te zijn geweest van de organisatie waartoe de verdachten in deze zaak hebben behoord.

Uit de aangehechte documenten, waaronder ook e-mailcorrespondentie tussen betrokkenen, blijkt dat KazBay B.V., Bayrock B.V. en ook Helvetic Capital S.A. wetenschap hadden of moeten hebben gehad van de vermoedelijk door de criminele organisatie gepleegde misdrijven en ondanks die wetenschap toch zijn doorgestaan met hun bijdragen aan de verwezenlijking van het oogmerk van die organisatie.

12. DE BIJZONDERE ROL VAN DE ‘PROFESSIONAL FACILITATORS’

Bijzondere aandacht, ook in strafvorderlijke zin, verdienen hier ook de zogenoemde ‘professional facilitators’. Hiertoe moet in ieder geval het al genoemde Bracewell & Giuliani LLP worden gerekend, maar ook de andere betrokken dienstverleners betrokken bij de oprichting en witwashandelingen van KazBay B.V.

Witwasstructuren zoals hiervoor beschreven zijn simpelweg niet mogelijk zonder de hulp van professionele partijen: advocaten, trustkantoren en bankiers, die hun wettelijke verplichtingen ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme niet nakomen door geen gedegen cliënt-onderzoek te doen en niet melding te maken van ongebruikelijke transacties. Het valt daarbij wel op dat de naam van één Nederlands trustkantoor met enige regelmaat is opgedoken in het uitgevoerde onderzoek: ATC Corporate Services (Netherlands) B.V.⁵², waar de Nederlandse directeuren van Bayrock B.V., Henk Wirix en Ronald Arendsen, aan verbonden waren.

13. NOODZAAK VAN STRAFRECHTELIJKE VERVOLGING

Avaaz dringt aan op strafrechtelijke vervolging gezien het grote maatschappelijke belang van deze zaak.

Deze Kazachse fraude illustreert als geen ander hoe groot de rol van Nederland nog altijd is als doorvoerland voor gelden die in opkomende economieën worden verduisterd of eenvoudigweg

⁵¹ HR 18 november 1997, NJ1998/225.

⁵² ATC Corporate Services is volgens Bloomberg (thans) onderdeel van Intertrust Group Holding S.A.: <https://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=8125718>.

gestolen, om vervolgens in het Westen te worden witgewassen. Nederland fungeert in dit soort zaken maar al te vaak als tussenstation en doorsluiland, zoals ook deze zaak laat zien, en vervult daarmee een essentiële rol binnen het mondiale witwassysteem. Strafrechtelijk optreden hiertegen is de enige manier om Nederland als schakel uit de criminele ketting te halen. Witwassen van crimineel geld is een vorm van ondermijnende criminaliteit die een bedreiging vormt voor de integriteit van het financiële en economische verkeer.⁵³ Bovendien heeft de aanpak van witwassen naar eigen zeggen prioriteit bij de overheid, omdat het van groot belang is voor de effectieve bestrijding van allerlei andere vormen van ernstige criminaliteit. Het versluieren van de criminele herkomst van opbrengsten van misdrijven stelt daders van deze misdrijven in staat om buiten het bereik van de opsporingsinstanties te blijven en ongestoord van het vergaarde vermogen te genieten.⁵⁴

De recente maatschappelijke ophef na bekendwording van het witwasschandaal bij ING onderstreept maar weer eens de publieke roep om openbare en gerechtelijke verantwoording voor een ieder die betrokken is bij witwassen. Dit geldt niet alleen voor banken en financiële dienstverleners, zoals de ING, maar ook voor andere professionele 'enablers', zoals trustkantoren, die met hun optreden witwassen mogelijk maken. Zonder bedrijven als ATC Corporate Services zou Nederland snel zijn aantrekkingskracht op witwassers verliezen.

Vervolging in Nederland past bovendien in de pogingen die elders in de wereld worden gedaan om de verantwoordelijken van de in deze aangifte genoemde Kazachse fraudes ter verantwoording te roepen. Opsporing in Nederlands zou deze internationale initiatieven kunnen ondersteunen, en omgekeerd zou Nederland kunnen profiteren van de resultaten van gerechtelijke procedures in het buitenland, onder meer in New York, California, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

14. CONCLUSIE

Op grond van het bovenstaande verzoeken wij u namens Avaaz strafrechtelijk onderzoek in te stellen naar de in deze aangifte genoemde feiten en de personen die hiervoor verantwoordelijk lijken te zijn. Avaaz is graag bereid tot een nadere toelichting van deze aangifte.

Met vriendelijke groet,

Barbara van Straaten

⁵³ OM Richtlijn voor strafvordering witwassen (2015R052), Staatcourant 2015, 5392.

⁵⁴ Persbericht OM naar aanleiding van schikking met ING Bank N.V.: <https://www.om.nl/@103953/ing-betaalt-775/>.